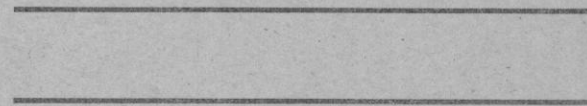

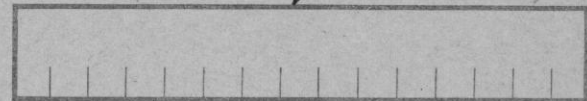
GYŰJTŐ: L. KAPITÁNY ORSZOCSKA
GÁSI FERENC
GALLÉVA

GYŰJTÉS IDEJE: 1981.

TART.: GYŰJTÉS

7 lap

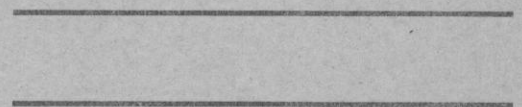
FOLDRAJZI MINTA: HÁROMFA

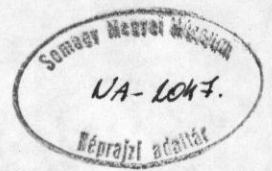
SLAKMINTA: X 2.

XV B.

XIX A.

LELTÁRKÖZLÉS:

Somogy megye

Háromfa
Gyűjtés ideje: 1991. július 17.
Gyűjtő: L. Kapitány Orsolya,
Gáll Éva, *Sácsi János*

Papp Sándorné
polgármester
Háromfa, Kossuth u.283.

-1-

A: Talpas vót, zsupptetôve pitvarossal. Ilyen házak vótak mind. 115 vót még 1945-be és 1963-ba tûnt el a legutolsó. Addig fenn átak ezek a lakások. Jók vótak ám egyébként, csak meleg vót mer sárna vót rakva, nád vót a teteje, nyáron meg az olyan hûs vót.

K.O.: Nem zsupptolták?

A: Nem, inkább nád is vót, meg zsupp is vót. Rozsot direkt azér vetettek, hogy abból csináták meg. Kicsépeték, lerakták és akkó úgy vót szépen. Jött a zsuppoló aztán bezsuppóta.

K.O.: És nádztak is?

A: Volt aki igen.

K.O.: Ezek a tavak itt vótak?

A.: Volt rajtuk nád. A hegy alatt, ami van azt az állami gazdaság kapta meg. Korábban magántulajdonosé vót. Taranyba vót, akié vót ez a halastó.

K.O.: Ki vót az, hogy hívták?

A: A...Jóska meg tunná mondani, de én mosmá nem. Na és utánna még van egy halastó, utána még van kettô. De asziszem átkerût ehhez a halgazdasághoz. A balatoni halgazdaság vette meg. Most visszafele ha mennek, itt a két út között van egy vitérozó, az utána lett létrehozva, most miuta téesz van.

S.J.: Visszatérve a lakóházakra ...vótak, tehát nem kontyoltak vótak?

A: Nyeregtetôs vót.

S.J.: Háromszög alaku, nem kontyoltak?

A.: Igen az vót, nagyon szépek vótak. Végig pitvar vót. És a pitvar alatt vót az épület alatt és akkor ilyen oszlopok vótak, azok ki vótak ilyen szépen.

S.J.: Az épület hosszába vótak?

A.: Végig hosszába, fésûs vót. Ilyen hosszú vót és ott vót elôtte a pitvar és akkor azon vótak ilyen oszlopok. Utca felôl vót egy ajtaja, be lehetett menni, meg köllött nyitvani.

S.J.: Ez vót az általános?

A: Ez.

S.J.: Elôtte az utca felôl nem vót nyitva?

A: Nem, ritka vót amelyiknek vót, pici kis ablakok vótak rajta.

G.É.: Zsalusak ugye?

A: Igen az.

S.J.: Általába hány osztatúak vótak ezek a lakóházak? Tehát hány helyiségesek?

A: Megmondom. Elôl vót az ugyneveztek esô szoba, közepen vót a füstökonyha, konyha, amibe benn vót a kemence is. És abbu fûtötték az esô szobát is meg a hácsó szobát is. És vót egy kamra. Általába ennyi helyiségbü átak ezek az épületek.

S.J.: Tehát 4 helyiségesek.

- A.: Nagyanyámnak is ilyen pitvaros háza vót. Abba az időbe nem igen lehetett húst enni, rossz lányok vótunk. Akkor mondta kapunk csirkének a lábát. Akkó ugye leszokták főrrázni a krumplit a disznónak, mi meg labdázunk. Zsupptetörü szépen esett le a lapbda, ugye legurut, aztán beleestünk, szépen megfórráztuk magunkat.
- S.J.: És a kemencék milyen típusuak voltak általában? Középen vagy sarokba?
- A: Sarokba.
- S.J.: Melyik, az első szobába?
- A: Nem, a háccsóba. Belső sarokba. Meg vót körbe rakva a kályha. Vót neki pratinya, vót neki sütője, csak nem vót tüzelője, mer a füstökonyhába tüzeték.
- S.J.: Akkor az nem szemeskályha volt?
- A: Nem tudom mi az.
- S.J.: Tűzhely volt, vagy szemeskályha?
- A.: Ilyen be vót áóítve. Mázas olyan. Azok vótak.
- S.J.: Négyzet alakú kemence volt?
- A.: Négyzet igen.
- S.J.: És akkor a két oldala falra épült?
- A.: Igen.
- S.J.: Elöl volt neki a füstölője?
- A.: Elöl igen, kettő. úgy sütöttük benn mindig a kenyeret is.
- S.J.: Hány kenyeret sütöttek?
- A.: Általába hatot. Meg hat tepsi rétest is bele tuttam tenni, meg prószát abba sütöttünk.
- S.J.: Olyan nem volt esetleg, hogy süteményeknek külön kemence?
- A.: Nem. Nem sütöttek itt ilyen süteményt.
- G.É.: Mákosprósza divatos volt erre?
- A.: Nem, hanem kukorica, meg búzaprósza aluttejjelel. Kikevertük, kizsírrozták, akkó tepsibe berakták, megöntözték tejfölle és az olyan vót.
- K.O.: És hol a kemence?
- A.: Van egy Taranyba is. Most is aki lakodalmat szógál most is még az udvaron csinának kemencét. Ilyen idegeneknek is. És ott sütik meg a kuglófot, meg ott sütik meg a rétest.
- K.O.: Milyen kemencét ütnek össze?
- A.: Ilyen alkalmiat.
- K.O.: Sár kemencét?
- A.: Sárból rakják, de téglából is. Megcsinájják az alapot téglával és akkor van ilyen szakember, a téglát is az rakja össze, akkor ilyen gömbölyűre. És akkó befűttik és ott sütik a rétest.
- S.J.: Konyhában volt katlanhely?
- A.: Vót igen.
- S.J.: Melyik részen, kemence padkán volt?
- A.: Kemence mellett.
- S.J.: A padkáján?
- A.: Nem a padkáján, így mellette, valamikor a sarokba is berakták. Attu függ hány vót. Ha egy egy lángos vót vagy kettő. Mer vót, hogy kettő is vót. Régen a zsuppos házakba úgy mostak, hogy párútak. Ugey vót a pálló de vót állítva és akkor hamut főztek és akkor azt forró vízze mindig öntözték, megforgatták abba a katlanba akkor újbu ráöntözték.

K.O.: Szóttek -e a háromfaiak?

A.: Igen.

K.O.: Volt takácsuk is?

A.: Direkt nem vót végzett takács, hanem saját maga megtanúta és szótt. Nagyanyám is szótt, meg a nagybátyám is. Minden staférungom ilyen házi-szóttos vót.

S.J.: A konyhában nyílt tűzhelyen tüzeltek vagy főztek?

A.: Vót olyan is, de vót amelyiken nem. Vót amelyik be vót építve is. Változatos vót, mindenféle fajtából lehetett taláni.

S.J.: Amelyiken nyílt tűzhelyen főztek?

A.: Annak vót kéménye, amelyik főhúzta az izét.

S.J.: Füstökonyhába?

A.: A füstökonyhába vót kémény, ami főhúzta, persze.

S.J.: Nem mászókémény volt?

A.: Mászókémény olyan nagy vót. A katlan is oda ment rá, ráment a kemen-ce, meg a kálha is. -

S.J.: Na most, ami nem téглаépület, amak milyen volt a konyhája?

A.: Amelyik vályogbu vót?

S.J.: Igen.

A.: Annak is vót ilyen-beépített.

S.J.: Kéménye is volt?

A.: Hogyne, vót amelyiknek nem vót, mer kiengették a falon. Vót, de általába a háznak kéménye vót. Nagyon szépek vótak ám.

Milyen ez a, sose láttam, ez a múzeum?

K.O.: Nagyon szép, jöjjön el egyszer nézze meg.

A.: Na annak idejin vót szakajtókészítés a faluba. Meghalt a bácsi és tuggya abba csináták a kenyeret.

K.O.: És hogy csinálta a bácsi, látta?

A.: Láttam, megmondom, hogy hogy csináta. Csinát ilyen méhkasokat is. A rozsszalmát kézbe csépeték. Na most ha ilyen vastagra akarta annyi szalmát font össze. És akkor azt elkezdte és akkor nyirfaággal fonta be. És akkor ment körbe, megcsináta a fenekit és akkor főjjebb, amekkorára akarta, azzal a rozssal ment szépen körbe.

K.O.: Volt e neki valami vezetője?

A.: Vót neki ilyen kemény izéből.

K.O.: Bőrből?

A.: Nem bőrből, hanem csontból.

K.O.: Hogy hívták a bácsit?

A.: itt még él a lánya a templom mellett, Kozma József. Akkor ugye itt nálunk parasztruhába jártak a menyecskék. Rakott asószoknya, rá a rakott szoknya, fkeete kötény, rékli és konty vót a divat.

G.É.: Hány alsószoknyát hordtak?

A.: Vót amelyiken még öt is vót, hat is.

K.O.: Milyen anyagból volt?

A.: Sifonból vót az asószoknya. A fősószoknya szövetből vót.

K.O.: Milyen konty?

A.: Feketéből van, fekete selyemből és keménypapír van betéve és úgy van megkötve. Olyan vót az asszonyoknak, hogy ilyen színes vót és itt csipke vót rajt. A háromfaiaknak meg fekete vót a kontyuk és fehér gyöngy a nyakán.

K.O.: A faluba hányas évekbe hagyták abba a kendertermesztést?

A: Körübelü a 60-as évekbe. Amíg egyéni gazdálkodók voltak, addig fonták.

K.O.: Az egyes munkafolyamatok hogy voltak?

A: Meg volt osztva mindig a családba. Fiatalasszony, menyecske volt a házba annak vót a feladata, mikor férhezment az anyóskartásé vót a szövés.

K.O.: A férfiak milyen munkába segítettek be?

A: Hát azok nem nagyon, kocsiva vitték az ásztatóba.

K.O.: Hogy, h ogy Vizvárról hordták a.....?

A: Mer nem engedték annank idejin csak a Dráván és oda hortták.

S.J.: Milyen messze van Vizvár?

A: Igy körösztü nyóc kilométer. Mikor megfonták a kendert megvót párúva ahogyan monntam és utánna föltekerték a szűrfára.

G.É.: Mennyi abroszt, mennyi vékaruhát kapott?

A.: Tizenkettőt, mindenből a tizenkettő.

Az én nagyanyám szôtte még ezeket. Anyámnak atta staférungnak, anyámtól örököttem meg én.

K.O.: Hányba ment férjhez az édesanyja?

A: 22-be ment férhez az édesanyám, akkor esküdött. Még a halálra is megszötték a lepedőjüket.

G.É.: Molyen színe volt a halottas lepedőnek?

A: Fehér, fejrészbe vótak beleszöve ilyen minták.

K.O.: Mi tartozott hozzá?

A: Mit készítettek elő?

K.O.: Igen. Ami a kelengyével egytütt járt.

A: A lepedőből, meg az esküvői ruhákból vót féretéve és arra temették el.

G.É.: És tükörtakarót csináltak e a halottashoz?

A: Nem, nálunk nem szôttek. És még hozzátartozott a kereszt, meg az imakönyv, amit betettek a koporsóba, meg egy fehér zsebkendőt. És vánkost a feje alá. A koporsóba lévő vánkoshoz még plussz vánkost tettek. Vérasztó vót, de azt nem siratónak mongyák. És amikor meghat a halott ott a lakásba vót felravatalozva.

K.O.: És hogyan helyezkedett a halott?

A.: Az esô szobába vót fölravatalozva, a feje az ablaknak lehetett. És akkor a gyertyatartót vitték a templomba el és akkor az vót mellette.

K.O.: Hogy vitték ki a halottat?

A: Gyász kocsiival.

K.O.: És a házból, hogy vitték ki?

A.: Fejjel, csak úgy vihették ki. És ha gazda hat meg vót neki állata, akkor még azokkal is kikisérték a kapuig, de tovább nem.

K.O.: Miért tették?

A: Nem tuttam sose rájönni, hogy miért. Allítólag azér, hogy a gazdaság maraggyon együtt, nem mennyen széjje, és gazda búcsúzzon el a vagyonától.

S.J.: Az állatokat nem engedték szabadon?

A: Nem. Vagy pedig az volt, hogy saját lova vitte a gyász kocsiit. És akkor után ment a tömeg.

K.O.: Milyen elhelyezkedési sorrend volt?

A: Ment elő a pap a minisztránsokka, ha tagja vót a rózsafüzérnek, akko a rózsafüzér tagok mentek és utána metn a gyász kocsi. Gyász kocsi után ment közvetlenül a felesége vagy a gyereke. És akkor utána jöttek a többi rokonság és a végin gyűtt a lakosság.

G.É.: Hivatásos siratóasszonyok voltak?

A: Nem vótak. Vérrasztó vót, vérrasztáskor irányította az énekeket.

K.O.: Kik jöttek össze a virrasztásra?

A: A rokonok meg a szomszédok, ismerősök, bartáok.

K.O.: Vittek e gyereket?

A: Nem, a gyerek ki vót títva.

K.O.: A gyerekek mit engedtek meg?

A: Megnézhette a halottat, de nem mehetett be a szobába. Ne féjjen a gyerekek állítólag.

K.O.: Volt e valami felállási sorrend a sírgödörnél?

A: Vót, most is van. Az hogy közvetlen a család áll oda fel. Odaáll a felesége, gyerekei, menyei, unokái és utána gyűnnek a rokonok. Ezen az oldalra állnak a közvetlen hozzátartozók. Fejtől áll a pap. És körbeájják a bartáok meg az ismerősök.

K.O.: Van e a nemek között elkülönülés?

A: Nem, korábban nem is emlékezem hogy lett vóna, pedig én eléggé benn vagyok ezekben a népi dógokba. Lakodalomná is ugyanaz van, elől mennek a násznagyok, a kereszmama, a bérma kereszszülő, utána mennek a fiatalok és úgy mennek a szülők utána mennek a vendégek.

K.O.: Ha fiatal halt meg ...?

A: Aki mpég nem házasodott meg, akkor a fiatalok kísérik ki, mosmá nem de korábban igen. Olyan koszorús ruhába, ilyen hosszú ruhába, a lánt fehér ruhába temették el. A fiút meg feketébe.

K.O.: Ültek e esetleg utána lakodalmat?

A: Nem, tortülnek.

K.O.: Más tárgyakat is tettek a sírgödörbe, vagy a koporsóba?

A: Amelyik ruhába meghat azt összekötötték és alájja tették. Kampósbotot, sapkát, ilyesmit beletettek. Gyűrűt meg a fülbevalót nem temették el.

G.É.: Szokás volt e farsangkor kimenni a hegybe?

A.: Igen.

G.É.: Farsang melyik napján?

A: Az eső napján, a napján. Farsang vasárnapján.

G.É.: Vegyessen mentek?

A: Mentek vegyessen. Vitték ki a kaját, ott dinomdánomoztak.

G.É.: Valami nótázás volt e ilyenkor?

A: Vótak persze, tréfákozni.

G.É.: Öltöztek e valaminek ilyen alkalmakkor?

A: Be szoktak öltözni, marhák vótak.

G.É.: Például minek?

A: Békának, vagy kutyanak, disznónak.

G.É.: És meddig volt ez?

A: Olyan 50-52-ig, utána már egyre inkább utána nem. A régi népi hagyományba emaratt, hogy belépett a hullaház, most nincsen virrasztó, ha nem temetés előtt van a templomba a mise. A régi lakodalmas nóták megmarattak. Megmaratt maga a lakodalmom. Megvan a menyecsketánc, megvan a völegény búcsúztató, mielőtt mennek az esküvőre. Aztán éjje van a menyecsketánc. Ezek még meg vannak.

G.É.: Menyasszony kikérésnél szokás volt e megtréfálni?

A: Igen.

G.É.: Milyen kérdéseket szoktak például?

A: Monygya meg, hogy mi van a nyoszolyóasszony lába között? Vagy egy kokas fejét be szoktak oda tenni, vagy egy borosüveget tesz a lába közé.

K.O.: Mutogatnak e mást a menyasszony helyett?

A: Nálunk nem.

K.O.: Megkérés hogy szokott történni?

A: Ejegyzésnek nevezzük, egyszerű gyűrű felhúzás azt kész.

G.É.: Ismerős e a kifejezés, 'módingoltak' régen?

A: Az nálunk nem.

G.É.: Háztűznézőbe mentek?

A: Az vót régen, má most nincs. Ismerkedésnek nevezik mosmá, máskor meg háztűznézőnek mondták.

G.É.: Hova, illetve honnan házasodtak a háromfaiak?

A: Általában helyből vgy Taranyból, aztán vótak Babócsáról, Vizvárról, Bélaszentkirályról. Hát szóva így a környékrü.

G.É.: Szokás volt e ilyen nagyobb munkába besegíteni, pl. kukoricafosztás?

A: Igen, hogyne. Mezőrű úgy szették le a kukoricát csúmasan, úgyhogy azt megetették az állatokkal. De akkor ementek fosztani, mikor a napraforgót levágták eszoktak menni csépeni.

K.O.: Volt ilyen olajütő esetleg régen?

A: Igen, de az már 40-50-től már nem.

K.O.: Milyen volt ez a

A: Be vót építve, ilyen zsuppos házba a kamrába.

K.O.: Nem járgányos volt, nem lóval?

A: Nem, a szecs kavágót hajtották lóval. Például az egyéni gazda korban összeálltak az emberek, akinek sok állata vót, akkor egyik naOp egyikné vót szecs kavágás, másik nap a másikná. Akkor jó kajákat főztek, ittak.

G.É.: A csumát a kukoricafosztás után felhasználták e valamire?

A: Föl, bement ajis a szecs kába. Meg az asszonyok szettek belőle fehéret és abból fonták a cekkert. Cekkeres a háromfaiak, a taranyiakat meg esernyősöknek.

G.É.: Ezt a cekkert hogyan készítették?

A: Ilyen rámára.

K.O.: Csinálja még valaki?

A: Még csinálják.

G.É.: Tessék mondani a nevét!

A: Majd ha jön az ősz akkor szedik.

K.O.: Meg lehet e szervezni, hogy mi videoval felvesszük?

A: Meg lehet, én is tudok cekkert fonni. Rámára van és kivan szögeve és akkor ugye elindítja a csumát efosztogattya ilyen darabokra. Akkor eggye ekezdí mindig belerak és pödri, ez csinálja a vázat. Akkor hegyes tüve, attu függ milyen mintát akar, akkor áthúzza rajta.

K.O.: Kalákába való építkezés van e?

A: Az vót. Inkább mosmá a múltté.

S.J.: Egy kereszt az hány kéve volt?

A: Húsz.

S.J.: És a több keresztet nevezték e valaminek?

A.: Kepéknek.

S.J.: És egy kepe az hány kereszt volt?

A: Azt most hirtelen nem tudom megmondani.

S.J.: Az asó kévének volt e valami neve?

A: Mos meg vót a kéve, az így megvót hajtvva, hogy a feje ne érjen le a földre akkor rá vót téve a lefogó, a tetejire raktak ami fölű vót.

S.J.: És azt hogy nevezték? Papnak?

A: Ugyvan, asziszem az vót a pap.

S.J.: A násznagyot nem mondták véletlenül pozsonicsnak?

A: Nem. Van olyan rész ahol a násznagyok a pozsonicsok, de nálunk nem. Ugy a keresztszülő vót a pozsonics, vagy aki közelebb állt a házasulókhoz.

S.J.: Mi volt a szerepe?

A: Az vót a tiszcsége ő hívta meg a vendégeket.

S.J.: És milyen felszerelése volt?

A: Bottya vót neki korábban, aztán fel vót ékesítve ilyen szalagokka.

S.J.: A bot végén volt e a szalgon kívül valami más?

A: Vót olyan bokréta.

S.J.: Sündisznó bőr?

A: Nem, nálunk nem vót divat.

S.J.: A későbbiek során nincs feladata a pozsonicsnak?

A: Nincs, a házasság idő alatt nincs. Csöszlegények, meg csöszlányok vi-
gyáztak a szőlőre, hogy ene loptyák, mer aki szőlőt lopott akkor a bíró
mögbüntett őket.

S.J.: Hegyközségi szervezet volt?

A: Nem, mihozzánk nem tartozott ez e hegy. Hegykössék Tarany kösségbe vót.
Taranyba a nagyszüret mindig ki vót hirdetve. Akkor a taranyi Hegybíró
akkor megkeresett bennünket még abba az időbe mikó lesz Taranyba kihir-
detve a nagyszüret. A nagyszüret a hét közepin vót, csütörtök.

S.J.: Ez a nap mindig ugyanaz a nap volt?

A: A hegybíró mondott mindig egy időpontot, hogy szeptember vagy október
tizenkettedike.

S.J.: Évekig mindig ugyanazon a napon?

A: Nem, az mindig változó, attu függ, hogy milyen idő vót.

S.J.: És más tisztségviselő volt még a bíró mellett?

A: Vótak ilyen beválasztott, vót pénztáros, meg alkalmaztak pásztort is.
Hegycsösz járta mindig a hegyet. Nem vótak betörések, nem vót probléma.

G.É.: Egész évbe kint volt ez a pásztort?

A: Tavasztól-őszig. Addig foglalkoztatták, amib a szüretnek vége meg
vót.

G.É.: Tetszett e személyesen ismerni pásztort?

A: Persze.

G.É.: Milyen féle emberek ezek?

A: Ulyat választottak, akinek vót kint pincéje és akkor saját pincéjé-
be lakott. Azok örökké itt laktak. Legutolsó hegypásztort az háromfai
vót. Csicskei Imre bácsinak szőlítették. Sok pince van.

S.J.: És kitől kapták a fizetséget?

A: A szőlő tulajdonosoktól.